

- Değini . Views -

II. Ulusal Sinema ve Felsefe Sempozyumu Açılış Konuşması

Serdar Öztürk

Akbank Sanat'ın değerli yöneticileri, SineFilozofi Dergisi'nin sayın editörü, SineFilozofi ekibi, sempozyuma katkı sağlayan Ket Yapım ve Anadolu Kültür Sanat Kalkınma ve Yardımlaşma Derneği yetkilileri, sempozyumda bildiri sunacak katılımcılar, saygıdeğer sanatçılar, yönetmenler ve dinleyiciler, II. Ulusal Sinema ve Felsefe Sempozyumu'na hoş geldiniz.

Geçen yıl sinema ve felsefe buluşmasını pazaryerine indirme mottosuyla çıktığımız yolculuğumuzun bu yıl ikinci ayağında hep birlikteyiz. Sempozyum bu yıl daha fazla ilgi gördü. 168 bildiri özeti geldi. Bildiri özetlerinde sinema bölümleri başta gelirken bunu sırasıyla felsefe, mimarlık, sosyoloji, siyaset bilimi ve kamu yönetimi takip etti. Başvurular arasında freelance yazarlar, hukuk, edebiyat, arkeoloji ve resim alanlarında çalışanlar da vardı. Dolayısıyla çok değişik alanlardan özetler geldi. Kör hakemlik süreci sonunda 88 bildiri kabul edildi. Birbirinden değerli pek çok bildiri özeti arasında seçim yapmak oldukça zordu. Ancak nihayetinde zaman ve mekan kapasitemiz bu kadarına imkan vermekteydi. Özet bildirimleri gönderen tüm katılımcılara ve bunları değerlendiren hakemlerimize çok teşekkürler.

Kanaatlerden, dedikodulardan, ampirik kısır tartışmalardan, sloganlardan ve klişelerden uzak, yeniyi yaratma, yeniyi üretme ve hatta icat etme amacıyla çıktığımız sinefilozofik yolculuk tüm hızıyla devam ediyor. Bir taraftan SineFilozofi Dergisi, uluslararası indeks yanı sıra, ULAKBİM TR Dizin'e de girmenin verdiği motivasyonla akademik yayın hayatını sürdürüyor. Diğer yanda dergi faaliyetleri ve en önemlisi bu sempozyum düşünce yoğun düzlemde ilerliyor. Geçen yılki sempozyumda da vurguladığımız üzere, kliklerden, klişelerden uzakta, sadece duyu-motor mekanizmamızı bozan düşünceye inananlarla birlikteyiz. Minör bir topluluk olarak entelektüel ve sanatsal sahada yer almaktayız.

Değerli konuklar,

2. sini düzenlediğimiz bu sempozyumda en önemli hedeflerimizden birisinin sinemanın düşünceye sunabileceği imkânları tartışmak olarak düşünmekteyiz. Medya mitlerinin yoğun aktığı bir dönemde bu oldukça önemli. Üstelik Pierre Bourdieu'nun terimleştirdiği fast-food düşünürlerinin her sahada cirit attığı ve akademinin dahi giderek tecimselleştiği, aşırı uzmanlaştığı ve aşırı profesyonelleştiği bir dönemde bu önem artıyor.

Artık özerk yönelimli, enerjik ve amatör ruha sahip minör topluluklar bu koşullarda kilit hale geliyor.

Çağımızın kitle sanatı sinema ve aristokratik bir etkinlik olarak düşünülen felsefenin özerk bir sempozyum etkinliğinde buluşması oldukça önemli: felsefenin pazaryerine indirilmesi oldukça zor gibi düşünülürken, sinema zaten pazaryerinin sanatıdır. Belki de sinemanın icadına kadar yazılı yapılan felsefeyi geniş toplum kesimleriyle buluşturmada sinema önemli bir şans. Sinema; düşüncesini sinematik deneyimle, duyumla sunarken, yazılı felsefe kavram ve mantık temelli sunumuyla düşünceyi daha çok tahayyül ettirir. Duyum ve tahayyülün, mantığın bir araya getirilmesi. Nietzsche'nin Apollon ve Diyonosos arasındaki gerilimli karşılaşmasına benziyor.

Bu sempozyumda birkaç buluşma gerçekleşmekte. İlk olarak sinema filmleri ile yazılı felsefe arasındaki karşılaşma. Programda da görüleceği üzere bazı katılımcılar yazılı felsefede tartışılan kavramların ve argümanların sinemada karşılığını arıyor. Bazı konuşmacılar karşılaşmayı sinemanın kendi içkin imajlarının ürettiği düşünce ile yazılı felsefe arasında yapıyor. Bazı katılımcılar ise alımlama deneyimine yoğunlaşarak izleyici düzleminden bir karşılaşma gerçekleştiriyor. Katılımcılarımızın bir kısmı ise bizzat sinematik imajların ontolojisi üzerine düşünerek yazılı felsefenin getirdiği birikimi sinemayla buluşturuyor.

Sinema ile yazılı felsefe arasındaki bu buluşmanın dışında ikinci bir karşılaşma akademisyenler ve entelektüeller ile toplumun değişik kesimlerinden dinleyici olarak sempozyuma katılanlar arasında gerçekleşmekte. Geçen yıl ilk sempozyumdan edindiğimiz bilgi birikimi ve gözlemlerimize göre sinemayla amatör ve profesyonel düzeyde ilgilenenler, çok farklı alanlardan olup da film izlemekten keyif alanlar, çalışanlar, çalışmayanlar, ev hanımları, lise öğrencileri, üniversite öğrencileri, genç, orta yaşlı, yaşlı pek çok kesimden dinleyici sempozyuma katıldı. Bunlar ile sempozyuma konuşmacı olarak katılan akademisyen ve entelektüeller arasında ilginç bir sinerji oluştu. Buna dair görselleri ve kamera çekimlerini web sayfamızda, YouTube kanalımızda görebilirsiniz.

Bunun dışında üçüncü bir karşılaşma sinemayı yapan yönetmenler ile dinleyiciler arasında gerçekleşmekte. Geçen yıl sempozyumumuzu onurlandıran yönetmenler ile yaptığımız panellerdeki canlılığa tanık oldunuz. Bu yıl da Pelin Esmer ve Derviş Zaim'in katılacağı söyleşi ile teori ve pratik arasında yakın buluşma gerçekleşecek. Pratik, teorik, amatör ve profesyonel düzeyde ilgi arasındaki bu karşılaşma düşüncenin kanaatler altında ezildiği çağımızda yeşeren kültürün tohumlarına katkı sağlayacak nitelikte. Bu minörlük sadece fiziksel mekânda sınırlı kalmamakta. Sinefilozofi ekibinin çekimleriyle YouTube'daki SineFilozofi kanalımızla daha geniş kesimlere ulaşmaktayız. Böylece Raymond Williams'ın geçmişten gelen tortusal kültür, var olan egemen kültür ve gelecek toplumun nüvesini içinde barındıran yeşeren kültür ayırımında sempozyumumuzun yeşeren kültüre katkı sağlayacak tohumlar ekeceğini umuyorum.

Nietzsche gibi felsefeciler felsefeyi yaşamla buluşturmak istemişlerdi. Bu gibi yazılı felsefe yapan içkin filozoflar *nasıl yaşamalıyız?* sorusunu kendilerine ilke edinmişlerdi. Onlar için hakikati, doğruyu bulmaktan ziyade önemli, ilginç ve çarpıcı olanın peşinde gitmek

merkeziydi. Sinema ve felsefe buluşmasının bizatihi kendisi ilginç, önemli ve çarpıcıdır. *Nasıl yaşamalıyız* sorusunun yanıtında sinematik imajlar ile yazılı felsefenin kavramları arasında dans etmek çok daha ilginç olabilir. Nasıl yaşamalıyız sorusunda en önemli noktalardan birisi naif olanla buluşmak ve birlikte başkalaşmak olsa gerekir.

Nietzsche hayatta olsaydı sinemayı çok severdi diye düşünmekteyim. Bir Lars von Trier'in, Stanley Kubrick'in, Gaspar Noe'nin filmlerini izlese, *Batman*'da Joker, *Dalgaları Aşmak*'ta Betty, *Otomatik Portakal*'da Alex ve *Karayip Korsanları*'nda Jack Sparrow tipolojileri ile sinemada karşılaşırsa ne düşünürdü acaba? Düşünürün tam da arzusuna uygun olarak sinema düşünceyi pazaryerine, yaşama indirmişti. Zerdüşt, dağından insanların arasına, pazaryerine inip onları üst-insan olmaya çağırılmıştı. Sesine yanıt alamadı. Ya aynısını sözle değil de, sinematik imajlarla yapsaydı? Örneğin bir üst-insan tipolojisinin filmi yapsaydı? Ya da ebedi dönüş gibi kavramları sinematik imajlarla ete kemiğe büründürüp pazaryerindekilere seslenseydi? Acaba aynı sonucu alır mıydı? Kim bilir...

Ancak görsel imajların sözlü ve yazılı dünyadan daha farklı ve bazen daha güçlü nasıl fark ve etki yarattığına bir sinema filminden örnek verelim. Florian Henckel von Donnersmarck'ın Türkçe'ye *Gözlerini Sakın Kaçırma* olarak çevrilen 2018 tarihli filmine bakalım. Nazi Almanyası'nda Nazilerle işbirliği yaparak profesör kimliğiyle ölümlere katılan Profesör Seeband, Doğu Almanya'da da bu Nazi kimliğini asla terk etmez. Bunu tüm ilişkilerini yansıtır. Profesörün Nazi döneminde ölümünü onayladığı kişilerden birisi de Kurt isimli çocuğun teyzesidir. Yıllar sonra sanatçı olan Kurt, gazete fotoğraflarından ve kendi fırçasından yararlanarak ilginç bir görsel imaj üretir. Profesör bu görsel imaj karşısında afallar, konuşmakta zorlanır. Bu imaj, onlarca yıldır sözlerin ve yazının yapamadığını yapmıştır. Profesör film boyunca ilk defa bu kadar aciz durumdadır. Onca sorguya karşın suçluları ele vermeyen, sorumluluklarını kabul etmeyen bu insan şimdi şurada duran bir imajın karşısında ezilmiştir. Geçmişle derinden karşılaşmıştır. Orada görsel imajın kendisi artık bir öznedir. Bu görselin profesör üzerindeki etkisini hareket-imajda, ekranda izleyen bizlerin de duyu mekanizması bozulur. Tuval gibi hareketsiz imaj dahi insanın kendi geçmişle yüzleşmesine söz ve yazıdan daha fazla etki yapıyorsa, hareket-imaj yani sinema çok daha güçlüsünü yapabilir.

Bu sempozyumda hem görsel, hem sözlü hem de yazılı imajlar yan yana olacak. Entelektüeller sunumlarını sözlü yaparken bazen film sahnelerine, görsel imajlara başvuracaklar; dinleyiciler sorular soracaklar. Belki de burada konuşulan filmlere muhatap olan bizler bu filmleri izleyerek konuşulanları objektifleştireceğiz.

Bu sempozyumun en önemli yan ürünlerinden birisi bakma, düşünme ve yazma üzerine kafa yorma, belki de yeni bir bakışla yeniden öğrenme olabilir. Nietzsche *Putların Alacakaranlığı*'nda insanın üç tür öğrenmeyi başarması gerektiğini düşünmüştü: bakmayı, düşünmeyi, yazmayı öğrenmeliyiz demişti. Bakmayı öğrenmek sabırlı bir iştir. Gözü dinginlikle, kendine gelmeye alıştırmak, derin ve yoğun bir dikkate, akışa ehil kılmak gerekir. Bu durum Heidegger'in tefekkür edici dediği bakışına benzer. Belirttiğim filmde resmi yapan Kurt bu bakışı zamanla öğrenmiştir ve onu resmine aktarmıştır. Profesör o ana kadarki hesaplayıcı bakışını bir birey haline gelen resim karşısında yitirmiş, derin ve yoğun bir dikkatli

bakış sergilemiştir. İmaj, ona bakmayı öğretmiştir. Bu sempozyumda yapılan konuşmaların, tartışmaların, sunumların, gösterilecek imajların bakmayı öğrenmemize katkı yapacağını umuyorum.

Sinema ve sinema üzerinde tartışma yapmanın kendisi aynı zamanda düşünmeyi de öğretebilir. En azından farklı bakış açıları arasında dans ettirebilir. Bahtin romanda çok çeşitli toplumsal kesimlerin karşılaşması ve yoğun çatışma içinde olmasının düşünce açısından önemini dile getirmişti. Roman bunu kendi imkânlarıyla, tahayyül ettirerek yapar. Sinema ise kamera hareketi, açısı, kurgusu, rengi, sesi kısaca pek çok unsuru kompoze ederek bizzat yaşatarak, sinematik deneyimle bunu yapar.

Peki yazı konusunda ne demeliyiz? Bela Balazs, muhtemelen şunda haklıydı: sinemanın icadına kadar fiziksel yaşamdaki varlıklar yazıyla o kadar yoğun temsil edildi ki, bizler artık fiziksel yaşamdaki varlıkları yazıdan geçerek görmeye başladık. Sinema ile ilk defa o yüzlerle tekrar karşılaştık.

Sempozyumumuzun, farklı bir sinema eleştirisi yoluyla, görmemize, okumamıza, yazmamıza, sözlü tartışmalarımıza katkı sağlayacağını, bunları zenginleştireceğini düşünmekteyim. Sinema ve sinema üzerine yapılan bu tür etkinliklerin *Memento Mori!* yani *Ölümü Hatırla!* İfadesinin daha ötesinde bir başka düşünceye daha fazla katkı sağladığını düşünmekteyim: *Memento Vivere! Yaşamı Hatırla.* Sinema, bize yaşamı hatırlatır, fiziksel yaşamda kaybolan yaşamı bize geri verir. Yaşamda her zaman daha fazlası vardır. Teşekkürler.